

Anti suit injunction samprata ir taikymas Europos Sąjungos valstybių narių ir Lietuvos civiliniame procese

Artur Doržinkevič

<https://orcid.org/0000-0001-5311-9927>

Lietuvos apeliacinio teismo

Teismų praktikos skyriaus konsultantas

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto absolventas

Gedimino pr. 40, LT-01503 Vilnius, Lietuva

Tel. (+370) 706 62722

El. paštas: arturas.dorzinkevic@gmail.com

Straipsnyje analizuojama *anti suit injunction* samprata, ištakos ir taikymo galimybės. Autorius analizuoja *anti suit injunction* taikymo galimybes Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir kai kurių valstybių narių – Vokietijos ir Prancūzijos teismų praktikoje. Įvertinus kitų valstybių teismų praktikos pavyzdžius, pateikiamas *anti suit injunction* taikymo galimybių Lietuvos teismų praktikoje teisinis vertinimas.

Pagrindiniai žodžiai: *anti suit injunction*, tarptautinis civilinis procesas, jurisdikcija, teismų kompetencija.

The Concept and Application of *Anti Suit Injunction* in Civil Proceedings of European Union Member States and Lithuania

This article analyzes the concept, origins and application of anti suit injunction. The author examines possibilities of applying anti suit injunction in the case law of the Court of Justice of the European Union and in the case law of individual Member States – Germany and France. After evaluating the examples of foreign court practice, a legal assessment of a possibility to apply anti suit injunction in Lithuanian court practice is presented.

Keywords: *anti suit injunction*, international civil procedure, jurisdiction, competence of courts.

Įvadas

Tyrimo tikslas – išanalizuoti *anti suit injunction*¹, kaip bendrosios teisės tradicijai būdingo instituto (priemonės), kuriuo siekiama uždrausti priešingai ginčo šaliai pradėti (tęsti) teismo procesą kitos

¹ Lietuvos teisėje nėra sutarta dėl aiškaus termino *anti suit injunction* vertimo. Lietuvos teisės doktrinoje apibūdinant šį terminą lietuvių kalba buvo bandoma *anti suit injunction* išversti ir apibūdinti įvairiai, pavyzdžiui, „uždraudimas asmeniui pareikšti ieškinį arba tęsti jau pradėtą procesą“ (Brazdeikis, 2009); „teisės kreiptis ar tęsti bylos nagrinėjimą kitos valstybės teisme suvaržymas“ (Vėbraitė, 2012), „draudimas paraleliai bylinėtis“ (Bliuvaitė, 2015) ir tiesiog vartojant anglišką terminą *anti suit injunction* (Parchajev, Kisieliauskaitė ir Bajoraitė, 2016). Atsižvelgiant į tai, kad vartojant šį terminą turimas omenyje bendrosios teisės tradicijos institutas, kurio turinį apibūdinti keliais žodžiais yra sudėtinga, ir į tai, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo jurisprudencijoje vartoja terminą taip, kaip jis pateikiamas originalo kalba, t. y. *anti suit injunction* (ESTT 2015 m. gegužės 13 d. sprendimas, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje), šio darbo autorius taip pat mano, kad būtų tikslingiausia šį terminą įvardyti kaip institutą, kurį geriausiai apibūdina originalus terminas *anti suit injunction*.

Received: 11/10/2021. Accepted: 17/01/2022

Copyright © 2022 Artur Doržinkevič. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

valstybės teisme, taikymo galimybę Lietuvoje. Šiame tyrime pateikiama *anti suit injunction* samprata, problematika ir su šiuo institutu susiję Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) sprendimai. Straipsnyje taip pat apžvelgiama galimybė pripažinti ir leisti vykdyti kitų valstybių pritaikytą *anti suit injunction*. Įvertinus šiuos aspektus ir apžvelgus naujausius Prancūzijos ir Vokietijos teismų precedentus, susijusius su *anti suit injunction* taikymu, šiame straipsnyje pateikiama *anti suit injunction* taikymo Lietuvoje galimybių analizė.

Tikslui įgyvendinti iškelti šie **uždaviniai**: 1) atskleisti *anti suit injunction* sampratą; 2) išanalizuoti *anti suit injunction* taikymą ESTT praktikoje; 3) įvertinti ne Europos Sąjungos (toliau – ir ES) valstybių narių pritaikyto *anti suit injunction* pripažinimo ir leidimo vykdyti galimybę; 4) aptarti ir įvertinti naujausią Vokietijos ir Prancūzijos teismų *anti suit injunction* taikymo praktiką; 5) išanalizuoti *anti suit injunction* taikymo galimybes Lietuvoje.

Tyrimo objektas – *anti suit injunction* institutas ir jo taikymo tarpvalstybinėse bylose ypatumai.

Darbo objektas yra susijęs su užsienio teismų praktika, nes joje yra pateikiami praktiniai valstybinių teismų *anti suit injunction* taikymo atvejai. Darbe pateikiamos autoriaus išvalgos dėl *anti suit injunction* taikymo galimybių Lietuvos teismams.

Nagrinėjant šią temą naudojami sisteminis, analizės ir lyginamasis **metodai**.

Nagrinėjamos temos **aktualumui** ir **ištirtumui** turi reikšmės tai, kad, Jungtinei Karalystei išstojus iš ES, atsirado didelis neapibrėžtumas, nes dauguma civilinio proceso santykių tarp Jungtinės Karalystės ir ES liko neregamentuota. Nors 2020 m. sausio 31 d. įsigaliojus susitarimui dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos (toliau – Susitarimas) buvo siekiama susitarti dėl konkrečių teisinių padarinių, tačiau, pasibaigus Susitarime numatytam pereinamajam laikotarpiui², Jungtinė Karalystė gali nebetaikyti ES teisės aktų ir ją aiškinančios ESTT praktikos, todėl Jungtinė Karalystė įgijo teisę taikyti tradicinius bendrosios teisės tradicijos civilinio proceso institutus, o vienas iš jų – *anti suit injunction*. Prie darbo temos aktualumo ir ištirtumo prisideda ir tai, kad *anti suit injunction* nebuvo išsamiai išanalizuotas Lietuvos teisiniame diskurse. Autoriaus žiniomis, *anti suit injunction* Lietuvos teisės doktrinoje išsamiau yra analizuotas tik nagrinėjant arbitražo teismo teises (Bliuvaitė, 2015; Parchajev, Kisieliauskaitė ir Bajoraitė, 2016), o ne valstybinių teismų teises. Kalbant apie valstybinių teismų kompetenciją, *anti suit injunction* yra nagrinėtas tik fragmentiškai, pavyzdžiui, nagrinėjant klausimus, susijusius su piktnaudžiavimu jurisdikcija pagal ES teisę (Brazdeikis, 2009), arba pristatant Europos Komisijos pakeitimus dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Briuselis Ia) įsigaliojimo (Vėbraitė, 2012). Pažymėtina, kad užsienio teisės doktrinoje *anti suit injunction* taikyti yra skiriamas ypatingas dėmesys po Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES (Hartley, 2021; Grodl, 2021).

Nors Lietuvos teismų praktika yra labai minimali³, nereiškia, kad papildomų klausimų negali kilti ateityje. Kai kuriose kitose ES valstybėse narėse šis klausimas dažniau nagrinėtas ir atsiribojant nuo arbitražo teismų kompetencijos. Tiek Vokietijos, tiek Prancūzijos teismų nagrinėti tam tikri ginčai susiję su šiuo institutu, tačiau po Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES tikimybė susidurti su *anti suit*

² Susitarimo 126 straipsnyje įtvirtintas pereinamasis, arba įgyvendinimo, laikotarpis, kuris prasideda susitarimo įsigaliojimo dieną ir baigiasi 2020 m. gruodžio 31 dieną. Pereinamuoju laikotarpiu suteikta laiko abiem pusėms derėtis dėl būsimų santykių susitarimo, o Jungtinei Karalystei ir toliau buvo taikoma dauguma taisyklių, tarsi ji vis dar būtų Europos Sąjungos valstybė narė (Kulinska, 2020, p. 281).

³ Autoriaus žiniomis, vienintelė byla, kurioje Lietuvos teismai yra išsamiai analizavę *anti suit injunction* taikymą, yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla, joje buvo spręsta, ar galima pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo teismo įpareigojimą, kuriuo šalis buvo įpareigota nebetęsti proceso (atsisakyti ieškinio) Lietuvos teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje).

injunction yra kur kas didesnė. Pažymėtina, kad, pagal 2019 m. duomenis, net 3,4 milijono ES piliečių gyveno Jungtinėje Karalystėje, o ES gyveno 1,2 milijono Jungtinės Karalystės piliečių (Cirlig, 2020 cituota Radovic, 2020, p. 236), todėl ES valstybėse narėse dažnai susiduriama su ginčais, kurie turi ryšį su Jungtine Karalyste.

Šio darbo **originalumą** lemia tai, kad Lietuvos teisės doktrinoje dar nėra atlikta išsamios *anti suit injunction* analizės, susijusios su valstybinių teismų teise jį taikyti. Šis darbas originalus tuo, kad jame yra pateikiamos ne tik teorinės galimybės taikyti *anti suit injunction* Lietuvos teisėje, bet ir atsižvelgiama į užsienio teismų praktinius pavyzdžius.

Tyrimui esminę reikšmę turėjo šie panaudoti **šaltiniai** ir **literatūra** – M. Lenenbach, L. Grodl ir T. Hartley darbai, tačiau minimi ir kitų autorių darbai. Taip pat atliekant analizę ypatingą reikšmę turėjo ESTT, Vokietijos ir Prancūzijos teismų praktika. Darbe taip pat remiamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, 2002) reglamentavimu, paminimi ir Vokietijos bei Prancūzijos įstatymai tiek, kiek tai būtina tiriant *anti suit injunction* taikymą šiose jurisdikcijose.

1. *Anti suit injunction* samprata

ES civiliniam procesui būdingas *lis pendens* (taip pat vadinamas *lis alibi pendens*) principas (taisyklė)⁴. *Lis pendens* taisyklės taikymas prasideda inicijavus teismo procesą, tačiau dar nepriėmus galutinio sprendimo. Pagal šią taisyklę draudžiama pradėti naujus procesus tarp tų pačių šalių dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu. *Lis pendens* principo, kaip ir *res judicata*, poreikį pagrindžia ekonominės priežastys (užkirsti kelią brangiai kainuojantiems lygiagretiems teisiniams ginčams), teisinis tikrumas (vengti prieštaringų sprendimų) ir atsakovo apsauga (apsaugoti ginčo šalį nuo sunkios bylinėjimosi taktikos) (Reinsch, 2004, p. 43–44). Nepaisant to, kad *lis pendens* principas yra taikytinas tarp ES valstybių narių, tačiau bylose su užsienio valstybėmis, ypač su valstybėmis, kurių teisės sistema remiasi bendrosios teisės tradicija, gali susiklostyti praktinių situacijų, kai bus iškeliamos dvi ar daugiau bylų tarp tų pačių šalių dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu. Tokioje situacijoje gali būti susiduriama su kontinentinės teisės tradicijai nebūdingais civilinio proceso institutais, o vienas iš jų – *anti suit injunction*.

Anti suit injunction yra teismo įpareigojimas, draudžiantis šaliai pradėti ar tęsti civilinę bylą kitos valstybės⁵ teisme (Lenenbach, 1998, p. 260). Šios priemonės taikymo ištakas galima atsekti dar XV a. Jungtinėje Karalystėje, kai buvo naudojamas draudžiamasis raštas prieš besiplečiančią Jungtinės Karalystės bažnytinių teismų jurisdikciją. XIX a. *anti suit injunction* taikymas išsiplėtė ir buvo taikomas ne tik Jungtinėje Karalystėje. Kitaip negu dabar, anuomet *anti suit injunction* buvo faktiškai adresuotas kitam teismui, o ne sandorio šaliai (Grodl, 2021, p. 363). Priežastis, kodėl teismas turi teisę įpareigoti vieną iš šalių nepradėti teismo proceso kitoje valstybėje, yra ta, kad teismas turi asmeninę (lot. *in personam* – skirtą konkrečiam asmeniui) jurisdikciją įpareigojamai šaliai. Be to, įpareigojimas turi būti išduodamas siekiant išvengti neteisingumo (Lenenbach, 1998, p. 266–267). Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų teismų praktikoje nurodoma, kad poreikis taikyti *anti suit injunctions* gali atsirasti, kai užsienio teismo procesai būtų labai varginantys arba keltų labai didelių sunkumų (angl.

⁴ Briuselio Ia IX skirsnyje tiesiogiai įtvirtintas *lis pendens* principas.

⁵ Atsižvelgiant į jo prigimtį, šis institutas taip pat galėtų būti taikomas siekiant uždrausti pradėti ar tęsti lygiagretų procesą toje pačioje jurisdikcijoje, tačiau nacionaliniai valstybių įstatymai dažnai įtvirtina *lis pendens* principo taikymą, tai savaime užkerta kelią *anti suit injunction* taikyti. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės 1981 m. Aukštesniųjų Teismų įstatymo 49 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad „kiekvienas teismas naudojasi savo jurisdikcija taip, kad būtų išvengta kelių teisminių procesų (*Senior Courts Act*, 1981).

foreign proceedings are vexatious or oppressive) (Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų 1997 m. balandžio 2 d. sprendimas). Kadangi toks įpareigojimas yra skirtas sutarties šaliai, pažeidimas yra teisėtų teismo nurodymų nevykdymas ir už tai taikomi neigiami padariniai – turto areštas, o griežčiausiu atveju net ir laisvės atėmimas⁶ (Grodl, 2021, p. 362–363). Jungtinės Karalystės teismams *anti suit injunction* buvo labai veiksminga priemonė, nes užsienio valstybės, išskyrus Jungtines Amerikos Valstijas (toliau – JAV), anksčiau neatsakydavo tuo pačiu⁷, t. y. netaikė priešpriešinės *anti suit injunction* taisyklės (dar vadinamos – *anti anti suit injunction*).

2. *Anti suit injunction* taikymas pagal ES teisę

Jungtinei Karalystei išstojus iš ES ir neprisijungus prie Lugano konvencijos⁸, Jungtinės Karalystės teismai turi teisę taikyti *anti suit injunction* byloje, kurios susijusios su ES valstybėmis narėmis. Kadangi *anti suit injunction* yra bendrosios teisės tradicijoje naudojama priemonė (institutas), todėl ją taikyti nėra populiariu remiantis kontinentinės teisės tradicija. ESTT jurisprudencija, ypač kiek tai susiję su Briuselio Ia taikymu, yra daugiausiai grįsta kontinentinės teisės tradicija, todėl nieko nuostabaus, kad griežtai bendrosios teisės tradicijos valstybės priemonė nebuvo palankiai vertinama ESTT praktikoje (Grodl, 2021, p. 364). Galima išskirti kelias svarbias bylos, kuriose atsiskleidžia ESTT požiūris į *anti suit injunction* taikymą.

Turner prieš *Grovit* byloje ESTT nurodė, kad *Briuselio konvencija turi būti aiškinama kaip draudžianti duoti nurodymą, pagal kurį Susitariančiosios Valstybės teismas draudžia nagrinėjamos bylos šaliai pradėti ar tęsti teisminį procesą kitos Susitariančiosios Valstybės teisme, net jei ta šalis elgiasi nesąžiningai siekdama sužlugdyti esamą procesą* (ESTT 2004 m. balandžio 24 d. sprendimas, 31 punktas). Tokio sprendimo motyvai yra grindžiami valstybių narių ir jų teismų tarpusavio pasitikėjimu. Be to, ESTT atmetė *in personam* poveikio doktriną, pagal kurią, tariamai nedaromas nei tiesioginis, nei netiesioginis poveikis užsienio teismui. Valstybės narės neturi teisės taikyti *anti suit injunction*, nes, nors ir netiesiogiai, bet toks įpareigojimas daro poveikį užsienio teismui (ESTT 2004 m. balandžio 24 d. sprendimas, 24 ir 28 punktai; generalinio advokato Ruiz-Jarabo Colomer išvada, 34 punktas). Kita vertus, *West Tankers* byloje ESTT sprendė dėl *anti suit injunction* galiojimo arbitražo procese. ESTT nurodė, kad *valstybės narės teismo nustatytas įpareigojimas, kuriuo asmeniui draudžiama pradėti arba tęsti procesą kitos valstybės narės teisme remiantis tuo, kad toks procesas pažeidžia arbitražinį susitarimą, prieštarauja Reglamentui Nr. 44/2001* (ESTT 2009 m. vasario 10 d. sprendimas, 34 punktas). Šio sprendimo esminis aspektas yra tas, kad ESTT siekė nustatyti, ar procesas, prieš kurį taikytas *anti suit injunction* (šiuo atveju – ieškiny s dėl žalos atlyginimo Italijoje), įeina į Reglamento 44/2001

⁶ Pavyzdžiui, laisvės atėmimo bausmė buvo taikyta Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje, kai teismas nuteisė Saudo Arabijos prinčą dvylikos mėnesių laisvės atėmimo bausme už *anti suit injunction* pažeidimą.

⁷ Atvejis, kai buvo panaudoti priešpriešiniai *anti suit injunction*, yra „Laker Airways“ byla, kurioje Jungtinės Karalystės ir Jungtinės Amerikos Valstijų teismai kovojo visapusišką *anti suit injunction* ir priešpriešinių įpareigojimų „mūšį“, bet galiausiai Jungtinės Karalystės teismai nusileido (Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų 1984 m. liepos 19 d. sprendimas). Detaliau šią situaciją yra apžvelgęs T. Hartley (Hartley, 1987).

⁸ 2021 m. liepos 1 d. Lugano konvencijos šalims buvo pateiktas pranešimas apie Europos Sąjungos atsisakymą duoti sutikimą dėl Jungtinės Karalystės prisijungimo prie Lugano konvencijos, kuriame teigiama, kad Europos Sąjunga nėra „padėtyje“ duoti sutikimą (angl. *not in position to give its consent*) pakviesti Jungtinę Karalystę prisijungti prie Lugano konvencijos (Notification to the Parties of the Convention..., 2021; European Commission Note Verbale..., 2021).

Tokį sprendimą Europos Komisija grindė tuo, kad Lugano konvencija yra skirta valstybėms, turinčioms glaudžią reguliavimo integraciją į Europos Sąjungą, ir, jos nuomone, kad Hagos konvencijos turėtų būti naudojamos Europos Sąjungos ir trečiųjų valstybių santykiams (Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai, 2021).

taikymo sritį. Kadangi šis procesas įėjo į taikymo sritį, todėl draudžiama taikyti *anti suit injunction* (ESTT 2009 m. vasario 10 d. sprendimas, 26–29 punktai; Hartley, 2021, p. 59). Taip pat svarbi *Gazprom* byla, kurioje ESTT sprendė dėl valstybės narės galimybės pripažinti arbitražo teismo sprendimą, kuriuo buvo nustatytas *anti suit injunction*. ESTT nusprendė, kad Briuselio Ia reglamentas nei draudžia, nei nedraudžia valstybės narės teismui pripažinti ir vykdyti tokį sprendimą (ESTT 2015 m. gegužės 13 d. sprendimas, 45 punktas). Pažymėtina, kad *Gazprom* byloje į ESTT kreipėsi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas⁹, kuris taip pat yra nagrinėjęs *anti suit injunction* institutą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 10 d. nutartis). Šis sprendimas sulaukė didelio visuomeninio atgarsio ir užsienio teisės doktrinos vertinimo¹⁰.

Apžvelgus minėtą ESTT praktiką galima padaryti kelis pastebėjimus dėl *anti suit injunction* taikymo suderinimo su ES teise.

Pirma, esminis ESTT požiūris į *anti suit injunction* yra išaiškintas dar *Turner* prieš *Grovit* byloje, kurioje konstatuota, kad valstybės narės teismas neturi teisės taikyti *anti suit injunction* pagal ES teisę. Šios praktikos yra laikomasi nuosekliai, t. y. nuo jos nebuvo nukrypta vėlesniuose ESTT išaiškinimuose ir, autoriaus nuomone, ši praktika yra pakankamai aiški ir neturėtų būti keičiama, nes ES teisinė sistema grindžiama valstybių narių tarpusavio pasitikėjimu. Šiuo klausimu į ES teismų sistemą reiktų žvelgti kaip į vieną bendrą teismų sistemą, kuriai *anti suit injunction* taikymas sukeltų neigiamų padarinių. Net ir bendrosios teisės tradicijos valstybės neleidžia taikyti *anti suit injunction* vidiniuose valstybės santykiuose tarp nacionalinių teismų, o kaip vieną iš priemonių tokiam draudimui užtikrinti (kontroliuoti) valstybės naudoja *lis pendens* principą. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės 1981 m. Aukštesniųjų Teismų įstatymo 49 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad „kiekvienas teismas naudojasi savo jurisdikcija taip, kad būtų išvengta kelių teisminių procesų“ (Senior Courts Act, 1981). Todėl Jungtinė Karalystė, iš kurios ir kilo *anti suit injunction* institutas, savo nacionalinėje teisėje įtvirtino *lis pendens* principą, siekdama išvengti *anti suit injunction* taikymo tarp nacionalinių teismų. Tai suponuoja išvadą, kad *anti suit injunction* taikymas kelia didelę riziką teismams bendradarbiauti. Analogišką problemos sprendimo būdą pasirinko ir ES, nes Briuselio Ia IX skirsnyje tiesiogiai įtvirtintas *lis pendens* principas. Tai yra racionalu, nes ES vidiniuose santykiuose taikyti *anti suit injunction* būtų neproporcinga, tai prieštarautų vidiniam teismų bendradarbiavimui ir pagrindiniams ES principams. Taigi, ES teisinis reglamentavimas šiuo metu yra aiškus ir optimalus, o *anti suit injunction* draudimą užtikrina *lis pendens* principas.

Antra, akivaizdu, kad ES teisėje susiduriama su arbitražo teismo taikomais *anti suit injunction*. Minėta, kad šis klausimas buvo spęstas dviejose bylose, tačiau nagrinėtas skirtingais aspektais. Antai *West Tankers* byloje buvo sprendžiama dėl arbitražo pritaikyto *anti suit injunction*, kuriuo buvo uždrausta valstybės narės teismui pasisakyti dėl jam ES teisės suteiktos jurisdikcijos. Šioje byloje ESTT konstatavo, kad šiuo įpareigojimu daroma įtaka ES teisei, todėl tai yra draudžiama. *Gazprom* byloje buvo sprendžiamas visai kitas klausimas, t. y. ar valstybės narės teismas gali pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo pritaikytą *anti suit injunction*. Šioje byloje ESTT išaiškino, kad užsienio arbitražo teismo sprendimų pripažinimas yra valstybės narės nacionalinių ir tarptautinių teisės normų¹¹ dalykas, o ne ES teisės dalykas, todėl šis arbitražo pritaikytas *anti suit injunction* nėra susijęs su

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-326/2013.

¹⁰ Pavyzdžiui, T. Hartley (Hartley, 2021), F. Varesis (Varesis, 2019), G. Carducci (Carducci, 2015) ir kt. autorių darbai.

¹¹ Užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo klausimus reglamentuoja Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (toliau – Niujorko konvencija) (Niujorko konvencija, 1958), o nacionalinių arbitražų sprendimams pripažinti taikomas arbitražo vietos reguliavimas. Taip yra todėl, kad Niujorko

ES teise. ESTT taip pat atkreipė dėmesį, kad arbitražo teismo sprendimų pripažinimas negali turėti įtakos skirtingų valstybių narių teismų tarpusavio pasitikėjimui, kuriuo grindžiama ES teisės sistema. Taigi, šios bylos atskleidžia aiškią ESTT poziciją dėl arbitražo teismų taikomų *anti suit injunction*, t. y. tol, kol įpareigojimu nedaroma poveikio ES teisės valstybėms narėms priskirtai kompetencijai, toks įpareigojimas yra galimas.

3. Užsienio valstybės pritaikyto *anti suit injunction* pripažinimas ir leidimas vykdyti užsienio valstybėse

ES valstybės narės yra laisvos taikyti *anti suit injunction* tol, kol šis įpareigojimas nedaro įtakos ES teisei. Pagal šiuo metu esamus išaiškinimus nekyla abejonių, kad Jungtinė Karalystė, išstojusi iš ES, vėl įgijo teisę taikyti *anti suit injunction* ES valstybėms narėms, nes šių santykių nereglamentuoja ES teisė. Užsienio valstybei pritaikius šią priemonę ES valstybei narei, yra galimybė siekti tokios užsienio valstybės teismo nutarties pripažinimo kitos valstybės teisme. Autoriaus nuomone, tokia galimybė yra labiau teorinė, o ne praktinė. Praktikoje tokių nutarčių pripažinimas yra abejotinas dėl kelių priežasčių. Pirma, ginčo šalis tokio įpareigojimo gali neprašyti pripažinti kitoje jurisdikcijoje, nes tai paprasčiausiai nėra būtina. Tai aiškinama tuo, kad *anti suit injunction* tiesiogiai adresuojamas ginčo šaliai, o už šio įpareigojimo nevykdymą numatomos griežtos sankcijos tik toje valstybėje, kurioje toks įpareigojimas buvo pritaikytas. Taigi, kad adresatui atsirastų neigiamų teisinių padarinių, nebūtina pripažinti teismo nutarties užsienyje. Antra, tikėtina, kad daugelis užsienio valstybių atsisakys pripažinti tokį įpareigojimą, nes juo daromas netiesioginis poveikis užsienio valstybės teismui, t. y. tokios nutarties pripažinimas prieštarauja valstybės viešajai tvarkai. Galiausiai, pasitaiko atvejų, kai teismai aktyviais veiksmais parodo nepritarimą pritaikytam įpareigojimui, nes teismai pritaiko priešpriešinį *anti suit injunction* įpareigojant ginčo šalį atsiimti jau pritaikytą *anti suit injunction* kitoje jurisdikcijoje¹².

Vis dėlto būtų tikslinga detaliau apžvelgti tokių nutarčių pripažinimo ir leidimo vykdyti procedūrą. Visų pirma, teismui būtina nusistatyti konkretų reglamentavimą, kuris taikytinas. Sprendžiant šiuos klausimus, valstybių tarpusavio santykiuose turėtų būti vadovaujama tarptautiniais susitarimais (konvencijomis) arba tarptautinėmis dvišalėmis sutartimis, jeigu tai patenka į jų taikymo sritį. Tuo atveju, jeigu valstybė nėra prisiėmusi tarptautinių įsipareigojimų, tokioms nutartims pripažinti taikytina nacionalinė teisė. Verta atkreipti dėmesį į 2005 m. Hagos konvencijos dėl išimtinių susitarimų dėl teisingumo (toliau – Hagos konvencija), prie kurios Jungtinė Karalystė 2020 m. rugsėjo 28 d. prisijungė kaip nepriklausoma valstybė¹³, o ES valstybės narės (įskaitant Lietuvą) prie šios konvencijos yra prisijungusios narystės ES pagrindu. Hagos konvencija, kitaip negu Briuselis Ia reglamentas, nedraudžia taikyti *anti suit injunction* (Grodl, 2021, p. 373–374). Tuo atveju, jeigu pritaikytas *anti suit injunction* yra laikino pobūdžio, valstybės (konvencijos dalyvės) neturės pareigos vadovautis Hagos konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintu pripažinimo ir leidimo vykdyti reglamentavimu, nes laikinosios apsaugos priemonės nepatenka į Hagos konvencijos taikymo sritį (Hagos konvencijos 7 straipsnis). Nesant kitokio tarptautinio reglamentavimo, tokių nutarčių pripažinimas turėtų būti vykdomas pagal valstybių

konvencija taikoma pripažinti ir vykdyti arbitražų sprendimus, padarytus kitos valstybės teritorijoje, o ne tos valstybės, kurios prašoma pripažinti ir vykdyti tokius sprendimus (Niujorko konvencijos I straipsnio 1 dalis). Detaliau arbitražo vietas teisinę reikšmę yra apžvelgęs prof. V. Mikelėnas (Mikelėnas, 2021, p. 7–8).

¹² Tokių precedentų galima rasti Vokietijos ir Prancūzijos teismų praktikoje, detaliau apie tai rašoma kitame skyriuje.

¹³ Pasitikrinti, kurios valstybės prisijungė prie Hagos konvencijos, galima oficialiame Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos internetiniame puslapyje (Status table: Convention of... 2021).

nacionalinę teisę. Pavyzdžiui, Lietuvos CPK 817 straipsnis reglamentuoja teismo nutarčių pripažinimo ir leidimo vykdyti tvarką. Sprendžiant dėl CPK 817 straipsnyje nurodytų sprendimų pripažinimo ir leidimo vykdyti, turi būti vertinami ir CPK 810 straipsnio 1 dalyje nurodyti nepripažinimo pagrindai (Gumuliauskienė, 2008, p. 188). Taigi, nesant galimybės taikyti tarptautinius dvišalius ar daugiašalius susitarimus, dėl kitų valstybių pritaikytų *anti suit injunction* pripažinimo ir leidimo vykdyti sprendžiama pagal nacionalinę teisę. Minėta, kad, nusprendus prašyti *anti suit injunction* pripažinimo užsienyje, tikėtina, bus susiduriama su tokio įpareigojimo atitikties valstybės viešajai tvarkai problematika.

4. *Anti suit injunction* Vokietijos ir Prancūzijos teismų praktikoje

Dviejų ES valstybių narių – Prancūzijos ir Vokietijos – teismai yra taikę priešpriešinius *anti suit injunction* dėl procesų teismuose už ES ribų bylose, susijusiose su patentų pažeidimais.

2019 m. gruodžio mėn. Miuncheno apeliacinis teismas (vok. *Oberlandesgericht*) paliko galioti pirmosios instancijos teismo pritaikytą priešpriešinį *anti suit injunction*, įpareigojantį ginčo šalį, kuri prašė JAV teismo taikyti *anti suit injunction*, jį panaikinti. Byloje Suomijos bendrovė „Nokia“ (ieškovas) padavė į teismą Vokietijos bendrovę „Continental“ (atsakovas) Vokietijos teisme dėl tariamo patento pažeidimo. Savo ruožtu, atsakovas pareiškė kitą ieškinį dėl teisingo, pagrįsto ir nediskriminacinio (toliau – FRAND¹⁴) licencijavimo JAV teisme ir paprašė taikyti *anti suit injunction*, kuriuo uždraustų pradėtą procesą Europoje. Svarbu atkreipti dėmesį į Miuncheno apeliacinio teismo argumentus. Miuncheno apeliacinis teismas nusprendė, kad toks pirmosios instancijos teismo pritaikytas *anti suit injunction* nepažeidžia Vokietijos konstitucinės teisės, Europos teisės ir tarptautinės teisės (Hartley, 2021, p. 61; Grodl, 2021, p. 377–378). Teismas pažymėjo, kad Vokietijos teisė nenumato *anti suit injunction* taikymo galimybės, kokia numatyta bendrosios teisės tradicijoje. Miuncheno apeliacinis teismas, remdamasis materialinėje teisėje įtvirtintu negatorinio ieškinio institutu (Vokietijos civilinio kodekso 1004 straipsnis), pritaikė analogiją ir nurodė, kad atsakovas turi nutraukti savo neteisėtus veiksmus, t. y. JAV teisme pritaikytą *anti suit injunction*, nes tai pažeidžia Vokietijos teisme ieškovo ginamas išimtinės teisės į patentą. Miuncheno apeliacinis teismas paliko galioti taikytiną priešpriešinį *anti suit injunction*, remdamasis argumentu, kad dvi konstitucinės teisės turi būti subalansuotos, o konkrečiau – ieškovo „nuosavybės teisė“ į patentą ir bendra atsakovo „laisvė veikti“. Vertindamas šiuos du aspektus, teismas padarė išvadą, kad atsakovo interesas pagal JAV teisę taikyti *anti suit injunction* yra nusvertas ieškovo intereso (jo išimtinės teisės į patentą), kurį jis gina Vokietijos teisme. Galiausiai, teismas pažymėjo ir tai, kad atsakovas gali savo ieškinį dėl FRAND licencijavimo pareikšti ir Vokietijoje (o ne JAV), todėl priešpriešinis *anti suit injunction* yra galimas (Miuncheno apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 12 d. nutartis). Taigi, iš esmės teismas įvertino, kad JAV taikytas *anti suit injunction* daro didesnę neigiamą poveikį ieškovui negu priešpriešinis *anti suit injunction*, kurį taikė pirmosios instancijos teismas.

2020 m. kovo 3 d. Paryžiaus apeliacinis teismas taip pat paliko pirmosios instancijos teismo pritaikytą *anti suit injunction*, tačiau bylos faktinė situacija yra kur kas sudėtingesnė. Ginčas kilo tarp įvairių „Lenovo“ ir „Motorola“ įmonių grupių (tiek Jungtinėje Karalystėje, tiek JAV įsisteigusių bendrovių) ir Vokietijos bendrovės „IPCom“. „IPCom“ tvirtino, kad jai priklauso įvairūs patentai, kuriuos „Lenovo“ ir „Motorola“ naudoja savo prietaisams gaminti. Tačiau „Lenovo“ ir „Motorola“ tvirtino, kad „IPCom“ nesiūlė joms teisingo, pagrįsto ir nediskriminacinio (FRAND) licencijavimo. Pirminiai teismo procesai prasidėjo, kai JAV bendrovės „Lenovo US“ ir „Motorola US“ pareiškė ieškinį „IPCom“

¹⁴ Anglų kalba vartojamas terminas – *fair, reasonable and non-discriminatory (FRAND)*.

JAV teisme dėl FRAND licencijavimo, o „IPcom“ pareiškė ieškinį Jungtinėje Karalystėje Jungtinės Karalystės bendrovėms „Lenovo UK“ and „Motorola UK“ dėl patento pažeidimo. Atsakydamos į tokį veiksmą „Lenovo US“ ir „Motorola US“ kreipėsi į JAV teismą ir įtikino jį taikyti *anti suit injunction*, kuriuo „IPcom“ buvo įpareigota nebetęsti proceso Jungtinės Karalystės teisme. Nepaisydama šių aplinkybių „IPcom“ inicijavo dar vieną procesą Prancūzijoje „Lenovo US“ ir „Motorola US“ (bei Prancūzijoje įsteigtoms „Lenovo“ ir „Motorola“ įmonėms). Prancūzijos teisme „IPcom“ prašė taikyti laikinąsias apsaugos priemones prieš visus šiuos subjektus, o Paryžiaus pirmosios instancijos teismas šį prašymą tenkino ir pritaikė du *anti suit injunction*. Pirmuoju Prancūzijos teismas įpareigojo „Lenovo US“ ir „Motorola US“ atsiimti JAV teisme pritaikytą *anti suit injunction* tokios apimties, kiek tai susiję su bet kokiais „IPcom“ inicijuotais teisiniais procesais ir tariamais „IPcom“ Europos patento prancūziškosios dalies pažeidimais, padarytais Prancūzijos teritorijoje. Antrasis *anti suit injunction* buvo nukreiptas į ateitį, nes juo teismas įpareigojo „Lenovo US“ ir „Motorola US“ nepradėti jokių naujų procesų užsienio teisme (pavyzdžiui, nesiekti pritaikyti dar vieno *anti anti suit injunction* ateityje). Už abiejų *anti suit injunction* nevykdymą buvo numatyta sankcija – 200 000 eurų bauda per dieną už nevykdymą (pirmojo *anti suit injunction*) arba analogiško dydžio bauda už kiekvieną pažeidimo atvejį (nevykdant antrojo *anti suit injunction*). 2020 m. kovo 3 d. sprendimu Paryžiaus apeliacinis teismas patvirtino teismo teisę priimti pirmąjį *anti suit injunction*, tačiau teismas nusprendė, kad antrojo *anti suit injunction* taikymo poreikis yra nebeaktualus ir neatitinka laikinųjų apsaugos priemonių taikymo reikalavimų (taikymo tikslas nebuvo nei sustabdyti šiuo metu esamos ar ateityje atsirasiančios žalos, nei nutraukti akivaizdžiai neteisėtą pažeidimą). Nutartyje pažymima, kad Prancūzijos teismai pagal nacionalinio civilinio proceso kodekso 835 straipsnį turi teisę nustatyti laikinąsias apsaugos priemones, kad būtų sustabdyta akivaizdžiai neteisėta žala. Teismas nustatė, kad šiuo atveju žala pasireiškia tuo, jog JAV teismas ne tik uždraudė tęsti procesą Jungtinėje Karalystėje, bet ir inicijuoti bylą dėl patento pažeidimo Prancūzijoje. Dėl to buvo pažeista išimtinė Prancūzijos teismų jurisdikcija ir kelios pagrindinės „IPCom“ teisės: teisė į (intelektinę) nuosavybę, teisė į teisingą teismą ir teisė į veiksmingą gynybos priemonę (Paryžiaus apeliacinio teismo 2020 m. kovo 3 d. nutartis).

Taigi, nors savo esme *anti suit injunction* yra bendrosios teisės tradicijos valstybių institutas, tačiau kontinentinės teisės valstybės taip pat gali taikyti (ir taiko) tokio pobūdžio institutą savo praktikoje. Tokia išvada darytina dėl to, kad ES teisės draudimas taikyti *anti suit injunction* yra taikytinas tik tiek, kiek tai liečia ES teisės taikymą. Tačiau Vokietijos ir Prancūzijos teismų praktikos pavyzdžiai iliustruoja situacijas, kai ES valstybės narės gali taikyti *anti suit injunction* santykiuose su trečiosiomis valstybėmis, kaip antai JAV. Atsižvelgiant į tai, toliau analizuojama, ar galima *anti suit injunction* taikyti pagal Lietuvos teisę.

5. *Anti suit injunction* taikymo galimybės pagal Lietuvos teisę

Lietuvos teisėje tiesiogiai nėra numatyta *anti suit injunction* taikymo galimybė. Bet Vokietijos ir Prancūzijos teismų pavyzdžiai rodo, kad, taikant *anti suit injunction*, nebūtina, kad tokį institutą eksplicitiškai reglamentuotų nacionaliniai įstatymai – šiuo atveju užtenka, kad teismas priimtų tokio pobūdžio nutartį, kuri atitiktų *anti suit injunction* turinį.

Autoriaus nuomone, svarbu pabrėžti, kad *anti suit injunction* taikymas yra labiausiai susijęs su procesine teise, nes juo siekiama ne materialinės teisės padarinių, o tam tikrų procesinių padarinių. Šiuo institutu nesiekiami apginti savo materialinės subjektinės teisės, *anti suit injunction* yra tik priemonė šiam tikslui pasiekti. Todėl realus šio instituto pritaikymas Lietuvos teisėje labiausiai atitiktų laikinųjų

apsaugos priemonių taikymo formą pagal CPK reglamentavimą. Toks aiškinimas atitinka kasacinio teismo praktiką, joje laikomasi nuoseklios pozicijos, kad materialijų teisinių padarinių nesukeliantis reikalavimas negali būti savarankiškas bylos nagrinėjimo dalykas, nes jo nagrinėjimas ir patenkinimas nėra teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 28 d. nutartis). Taigi, ieškinys, kurio ieškinio dalykas būtų atsakovo įpareigojimas nesikreipti į kitos valstybės teismą, apskritai būtų nagrinėtinas civilinio proceso tvarka. Be prašomo taikyti *anti suit injunction*, visada privalo egzistuoti tikrasis ginčas, dėl kurio yra prašoma taikyti *anti suit injunction*. Šio instituto taikymas teismo sprendimo forma yra abejotinas ir dėl to, kad šiuo įpareigojimu siekiama laikinų procesinių padarinių, o ne ginčo išsprendimo iš esmės, kuris įgytų *res judicata* galią. Užuoat būtų taikomas teismo sprendimas dėl įpareigojimo atlikti tam tikrus veiksmus (arba nuo jų susilaikyti), autoriaus nuomone, būtų tikslingiau pritaikyti CPK 145 straipsnio 1 dalies 12 punkte įtvirtintą laikinąją apsaugos priemonę – įpareigojimą atlikti veiksmus, užkertančius kelią žalai atsirasti ar padidėti. Be to, esant poreikiui laikinąsias apsaugos priemones galima pakeisti (CPK 148 straipsnis) arba panaikinti (CPK 149 straipsnis), o įsiteisėjusiam teismo sprendimui, kuriuo buvo uždrausta atlikti tam tikrus veiksmus, tokios galimybės negalimos, išskyrus išimtinis proceso atnaujinimo atvejus. Nepaisant šių argumentų, tiek Miuncheno, tiek Paryžiaus apeliacinių teismų argumentai yra svarūs, todėl toliau pateikiami keli svarbūs aspektai dėl *anti suit injunction* taikymo galimybės pagal Lietuvos teisę.

Pirma, tiek Miuncheno, tiek Paryžiaus apeliacinis teismas nurodė, kad JAV taikomas *anti suit injunction* riboja ieškovų išimtinės teisės į patentą. Miuncheno apeliacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad ši teisė yra saugoma Konstitucijoje (Miuncheno apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 12 d. nutartis), o Paryžiaus apeliacinis teismas, be savo nacionalinio reglamentavimo (Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodekso), nurodė ir tarptautinius teisės aktus – Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją (Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, 1950 m.) ir ES pagrindinių teisių chartiją (ES pagrindinių teisių chartija, 2000) (Paryžiaus apeliacinio teismo 2020 m. kovo 3 d. nutartis). Taigi, abu teismai pabrėžė, kad turi išimtinę jurisdikciją spręsti šį klausimą, ir tai lėmė *anti suit injunction* taikymą. Tai leidžia daryti išvadą, kad kitoje praktinėje situacijoje, kai teismas neturės išimtinės jurisdikcijos, gali būti sunkiau pagrįsti *anti suit injunction* taikymą. Pavyzdžiui, jei byloje kils ginčas dėl sutartinės ar deliktinės atsakomybės bendrais pagrindais, diskutuotina, ar tikrai bus pagrįsta taikyti *anti suit injunction*, kuriuo bus įpareigojama nepradėti teisminių procesų kitoje šalyje (arba, kaip Vokietijos ir Paryžiaus apeliacinio teismo bylose, atsiimti jau pritaikytą *anti suit injunction*). Taigi, pagal bylose nurodytus motyvus sprendina, kad *anti suit injunction* yra taikytinas tik išimtinės (arba išimtinėi jurisdikcijai prilyginamos) jurisdikcijos atveju.

Antra, svarstyta dėl interesų balanso testo kriterijaus, taikant *anti suit injunction*. Kaip teisingai pažymėjo Miuncheno apeliacinis teismas, JAV teisės aktai suteikia teisę ginčo šaliai prašyti *anti suit injunction* taikyti JAV jurisdikcijoje (Miuncheno apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 12 d. nutartis). Tačiau šiuo atveju būtina įvertinti ne tik vienos šalies „laisvę veikti“ (autoriaus nuomone, šią laisvę būtų galima patikslinti kaip „laisvę pasirinkti sau tinkamą teisės gynybos priemonę“), tačiau būtina įvertinti ir kitos šalies interesus, t. y. jos ginamą teisę. Kad ir kaip būtų, *anti suit injunction* stipriai apriboja asmens veiksmų laisvę, todėl jis turėtų būti taikytinas tik tinkamai pasveriant ieškovo ir atsakovo interesus. Pažymėtina ir tai, kad interesų balanso testas paprastai turėtų derėti su pirmiau nurodytu argumentu dėl išimtinės jurisdikcijos, nes bylos, kuriose teismas konstatuos turįs išimtinę jurisdikciją, dažnu atveju bus pakankamai svarbios užtikrinant vienos šalies interesus šioje jurisdikcijoje, kad būtų pateisinamas poreikis pritaikyti (priešpriešini) *anti suit injunction*.

Trečia, Paryžiaus apeliacinio teismo nutartis yra praktinis pavyzdys, kai *anti suit injunction* buvo pritaikytas kaip laikinoji apsaugos priemonė. Atitinkamai reikia įvertinti Lietuvos teisėje numatytas

laikinių apsaugos priemonių sąlygas¹⁵. Pagal Lietuvos teisę pirmoji sąlyga dėl ieškovo reikalavimo tikėtino (*prima facie*) pagrįstumo nekelia didelių diskusijų. Akivaizdu, kad teismas galėtų uždrausti ginčo šaliai pradėti ar tęsti teisminį procesą kitos valstybės teisme tik tuo atveju, jeigu manytų, kad jam pareikštas ieškinyis yra tikėtinaai pagrįstas. Tačiau daugiau klausimų kelia antroji laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlyga, t. y. reali grėsmė, kad, nepritaikius *anti suit injunction*, teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti ar pasidaryti nebeįmanomas. Teismų praktikoje pažymima, kad CPK nuostatos neįtvirtina jokių pavyzdinių kriterijų, kuriais remdamasis teismas galėtų nuspręsti, ar byloje kyla teismo sprendimo neįvykdymo rizika, sąrašo. Šis klausimas gali būti teisingai išspręstas tik įvertinus kiekvienos situacijos faktines aplinkybes (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 9 d. nutartis). Autoriaus nuomone, paprastai *anti suit injunction* negali būti pripažįstama kaip privaloma priemonė, kurios nepritaikius, sprendimas taps nebeįmanomas arba sunkiai įvykdomas. Vis dėlto gali susiklostyti konkrečios aplinkybės, kurios lemtų, kad, nesustabdžius (neuždraudus) proceso kitoje valstybėje, Lietuvoje pradėtas procesas taps beprasmis, pavyzdžiui, susiklosčius analogiškai situacijai kaip Miuncheno arba Paryžiaus apeliacinio teismo bylose. Į tai atkreipė dėmesį ir Paryžiaus apeliacinis teismas ir nurodė, kad, nepanaikinus JAV taikomo *anti suit injunction*, patento savininkui gali pasibaigti galioti patento apsauga Prancūzijoje, todėl jam būtų atimta teisė pasinaudoti savo intelektinės nuosavybės gynybos priemonėmis, juo labiau kad JAV teisme toks klausimas negalėtų būti sprendžiamas, nes tai išimtinė Prancūzijos jurisdikcija (Paryžiaus apeliacinio teismo 2020 m. kovo 3 d. nutartis). Tokiu atveju antroji laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlyga – grėsmė įvykdyti būsima teismo sprendimą, būtų įrodyta ir egzistuočių pagrindas taikyti priešpriešini *anti suit injunction*.

Ketvirta, *anti suit injunction* taikymą (netaikymą) gali lemti ne tik teisiniai argumentai. Minėta, kad ESTT praktikoje išaiškinta, kad *anti suit injunction* taikymas, nors ir netiesiogiai, bet daro įtaką kitos valstybės teismams (ESTT 2004 m. balandžio 24 d. sprendimas, 28 pastraipa). Nepaisant to, kad *anti suit injunction* adresuojamas ginčo šalims, tačiau galima išvelgti ir atitinkamos valstybės suinteresuotumą apginti asmens teises savo jurisdikcijoje. Todėl valstybė gali siekti savo priimtu įpareigojimu uždrausti bylinėjimąsi kitoje jurisdikcijoje, taip *de facto* pažeisdama tarptautinės viešosios teisės maksimą „lygus lygiam valdžios neturi“ (lot. *par in parem non habet imperium*). Akivaizdu, kad *anti suit injunction* taikymas atsiremia ne tik į teisės taikymo sritį, bet ir socialinius, ekonominius bei politinius motyvus. Autoriaus manymu, tam tikrais atvejais *anti suit injunction* taikymas galėtų būti varžomas ne tik teisiniu vertinimu, bet ir kitais aspektais, pavyzdžiui, net ir esant teisiškai pagrįstai situacijai taikyti šį institutą, teismas gali netaikyti tokio pobūdžio draudimo kitos valstybės teismui, nes dėl šių veiksmų gali atsirasti atsakomųjų veiksmų tarptautinės teisės požiūriu, pavyzdžiui, konsulinė įstaiga gali įteikti notą valstybei, kuri priėmė *anti suit injunction* prieš kitos valstybės teismus.

Apibendrinant galima teigti, kad *anti suit injunction* taikymas Lietuvos teisėje yra nereglamentuotas, tačiau tai nereiškia, kad yra visiškai negalima šio instituto taikyti Lietuvoje. Kitų kontinentinės tradicijos valstybių patirtis leidžia teigti, kad ir Lietuvoje šį institutą taikyti yra galima. Tačiau teismų praktikoje būtina suformuoti aiškius šio instituto taikymo kriterijus, nes šio instituto taikymu ne tik daroma įtaka ginčo šalies teisėms ir pareigomis, bet ir netiesioginė įtaka kitos valstybės teismų jurisdikcijai.

¹⁵ Lietuvos teismų praktikoje išaiškinta, kad įstatyme įtvirtintos dvi būtinos sąlygos, leidžiančios taikyti laikinąsias apsaugos priemones: 1) ieškovo reikalavimas turi būti tikėtinaai pagrįstas; 2) nustatyta grėsmė teismo sprendimo įvykdymui. Nesant bent vienos iš paminėtų sąlygų, taikyti laikinąsias apsaugos priemones nėra pagrindo (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 21 d. nutartis).

Išvados

1. Pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, *anti suit injunction* nėra galimas tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Tačiau Europos Sąjungos valstybės narės susiduria su šio instituto taikymu bylose, kuriose dalyvauja šalys iš trečiųjų valstybių.
2. Jungtinė Karalystė, išstojusi iš Europos Sąjungos, gali taikyti *anti suit injunction* prieš kitas Europos Sąjungos valstybes nares, nes jai nebėra taikoma Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika.
3. Nors teoriškai yra galimybė pripažinti ir leisti vykdyti *anti suit injunction* kitoje jurisdikcijoje, tačiau praktikoje tokių nutarčių pripažinimas yra abejotinas. Kadangi už šio įpareigojimo nevykdymą numatytos sankcijos turi būti taikomos toje valstybėje, kurioje toks įpareigojimas yra priimtas, nebūtina pripažinti teismo sprendimo užsienyje, kad atsirastų teisinių padarinių. Be to, yra pagrįstų abejonių dėl tokių nutarčių atitikties kitos valstybės viešajai tvarkai.
4. Lietuvos teisėje nėra reglamentuotas *anti suit injunction* taikymas, tačiau tai nereiškia, kad šis institutas negali būti taikomas Lietuvoje. Atsižvelgiant į kitų kontinentinės teisės tradicijos valstybių (Vokietijos, Prancūzijos teismų) praktiką, tokia priemonė galėtų būti taikoma ir Lietuvoje.
5. Realiausias *anti suit injunction* pritaikymas Lietuvoje yra laikinųjų apsaugos priemonių forma. Teismas turi įvertinti šio instituto taikymo poreikį, be kita ko, atsižvelgdamas į šiuos kriterijus: i) ar teismas turi išimtinę jurisdikciją nagrinėti bylą; ii) ar *anti suit injunction* taikymas atitinka interesų balanso testą, t. y. jo taikymas nesukels nepagrįstų ir per didelių neigiamų padarinių vienai ginčo šaliai, lyginant su kitos šalies tariamai pažeidžiamais interesais; iii) jeigu *anti suit injunction* taikomas laikinųjų apsaugos priemonių forma, ar yra laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos; iv) ar *anti suit injunction* nesiekiami piktnaudžiauti kitos valstybės teismų jurisdikcija ir nepažeidžiami tarptautinės viešosios teisės imperatyvai.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

Tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1952). *Strasbūras: Directorate of Information*.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2012). *OJ C 326, 2012/C 326/02*.

Hagos konvencija dėl susitarimų dėl teisingumo (2005). Haga: Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija.

Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (1958). *Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys*, 330 t., p. 3.

Užsienio valstybių teisės aktai

Vokietijos civilinio kodekso pakeitimo įstatymas (2002). *Bundesgesetzblatt*, p. 42, 2909; 2003 I p. 738).

Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodeksas (1992). 92-597.

Jungtinės Karalystės Aukštesniųjų Teismų įstatymas (1981). 1981, p. 54.

Nacionaliniai teisės aktai

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 85-4126.

Specialioji literatūra

Brazdeikis, A. (2009). Piktnaudžiavimas jurisdikcija: *quo vadis* Europos Sąjunga? *Teisė*, 71, 88–105, <https://doi.org/10.15388/Teise.2009.0.295>

Bliuvaitė, M. (2015). Arbitražo teismo taikomo draudimo paraleliai bylinėtis teisinė prigimtis ir praktika. *Teisė*, 97, 101–115, <https://doi.org/10.15388/Teise.2015.97.9827>

- Carducci, G. (2015). Notes on the EUCJ's ruling in *Gazprom: West Tankers* is unaffected and anti-suit injunctions issued by arbitral tribunals are not governed by EU Regulation 44/2000. *Arbitration International*, 32(1), 111–123.
- Gumuliauskienė, L. (2008). *Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas civiliniame procese: daktaro disertacija*. Mykolo Romerio universitetas. Socialiniai mokslai, teisė (01 S).
- Grodl, L. (2021). England to become the prime jurisdiction for international commercial disputes – anti-suit injunction as a tool for assurance. *The Lawyer Quarterly*, 11(2), 360–380.
- Hartley, T. (1987). Comity and the Use of Antisuit Injunctions in International Litigation. *The American Journal of Comparative Law*, 35(3), 487–511, <https://doi.org/10.2307/840479>
- Hartley, T. (2021). Arbitration and the Brussels I Regulation – Before and After Brexit. *Journal of Private International Law*, 17(1), 53–73, <https://doi.org/10.1080/17441048.2021.1907942>
- Lenenbach, M. (1998). Antitrust Injunctions in England, Germany and the United States: Their Treatment under European Civil Procedure and the Hague Convention. *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*, 20(2), 257–323.
- Kulinska, M. (2020). Cross-border commercial disputes: jurisdiction, recognition and enforcement of judgments after brexit. *Croatian Yearbook of European Law and Policy*, 16, 279–300.
- Mikelėnas, V. (2021). Arbitražo vieta: teisiniai ir praktiniai aspektai. *Arbitražas: teorija ir praktika*, VII, 3–14.
- Parchajev, D., Kisieliauskaitė A. ir Bajoraitė L. (2016). Esminiai reglamento Briuselis I pakeitimai ir arbitražo ateitis jo taikymo kontekste. *Teisė*, 98, 181–199, <https://doi.org/10.15388/Teise.2016.98.9976>
- Reinsch, A. (2004). The Use and Limits of Res Judicata and Lis Pendens as Procedural Tools to Avoid Conflicting Dispute Settlement Outcomes. *The Law & Practice of International Courts and Tribunals*, 3(1), 37–77.
- Ruhl, G. (2018). Judicial Cooperation in Civil and Commercial Matters After Brexit: Which Way Forward? *International and Comparative Law Quarterly*, 67(1), 99–128, <https://doi.org/10.1017/S0020589317000574>
- Varesis, F. (2019). *Nori Holdings v PJSC Bank* and the tale of anti-suit injunction. *Arbitration International*, 35(2), 275–290.
- Vėbraitė, V. (2012). Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento Briuselis I pakeitimo įtaka Europos Sąjungos civilinio proceso ateities tendencijoms. *Verslo ir teisės aktualijos*, 7(2), 321–332.

Teismų praktika

Užsienio teismų praktika

- Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų 1984 m. liepos 19 d. sprendimas byloje *British Airways* prieš *Laker Airways*, bylos Nr. AC 58 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff70160d03e7f57ea589e> [žiūrėta 2021 m. spalio 7 d.].
- Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų 1997 m. balandžio 2 d. sprendimas byloje *Airbus Industrie GIE* prieš *Patel* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://publications.parliament.uk/pa/ld199798/ldjudgmt/jd980402/pate101.htm> [žiūrėta 2021 m. spalio 7 d.].
- Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugpjūčio 10 d. sprendimas byloje *Mobile Telecommunications Co KSC / HRH Prince Hussam bin Abdulaziz au Saud*, bylos Nr. EWHC 3749 (Comm).
- Miuncheno apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 12 d. nutartis [interaktyvus, neoficialus vertimas]. Prieiga per internetą: <http://eplaw.org/wp-content/uploads/2019/12/DE-AASI-HRC-Munich-6-U-5042-19-EN.pdf> [žiūrėta 2021 m. spalio 7 d.].
- Paryžiaus apeliacinio teismo 2020 m. kovo 3 d. nutartis [interaktyvus, neoficialus vertimas]. Prieiga per internetą: <https://www.cours-appel.justice.fr/sites/default/files/2020-03/3%20March%202020%20ICCP-CA%20RG%201921426%20EN.pdf> [žiūrėta 2021 m. spalio 5 d.].

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

- Turner* prieš *Grovit* [ESTT], Nr. C-159/02, [2004 m. balandžio 24 d.], ECLI:EU:C:2004:228.
- Allianz SpA, buvusi Riunione Adriatica di Sicurtà SpA ir Generali Assicurazioni Generali SpA* prieš *West Tankers Inc* [ESTT], Nr. C-185/07, [2009 m. vasario 10 d.], ECLI:EU:C:2009:69.
- Gazprom OAO* prieš *Lietuvos Respubliką* [ESTT], Nr. C-536-13, [2015 m. gegužės 13 d.], ECLI:EU:C:2015:316.
- Colomer R.-J. (2003). *Generalinio advokato išvada byloje Turner* prieš *Grovit*, [2003 m. lapkričio 20 d.], ECLI:EU:C:2003:632.

Lietuvos teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-326/2013.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-295/2014.
Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-400-302/2020.
Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-538-302/2020.

Kiti šaltiniai

Interneto nuorodos

- Cîrlig, C. C. (2020). *EU and UK Citizens' Rights After Brexit*. Brussels: European Parliamentary Research Service [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/651975/EPRS_IDA\(2020\)651975_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/651975/EPRS_IDA(2020)651975_EN.pdf) [žiūrėta 2021 m. spalio 5 d.].
- Federal Department of Foreign Affairs FDFA (2021). Notification to the Parties of the Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters, concluded at Lugano on 30 October 2007 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.eda.admin.ch/dam/eda/fr/documents/aussenpolitik/voelkerrecht/autres-conventions/Lugano2/20210701-LUG_en.pdf [žiūrėta 2021 m. spalio 5 d.].
- Europos Komisija (2021). Note Verbale. Communication from the European Commission representing European Union to the Swiss Council as teh Depository of the 2007 Lugano Convention, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.eda.admin.ch/dam/eda/fr/documents/aussenpolitik/voelkerrecht/autres-conventions/Lugano2/20210701-LUG-ann-EU.pdf> [žiūrėta 2021 m. spalio 5 d.].
- Hagos tarptautinė privatinės teisės konferencija (2021). *Status table: Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements*, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98> [žiūrėta 2021 m. gruodžio 2 d.].
- Europos Komisija (2021). *Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai*, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://publications.europa.eu/resource/cellar/f45e0ce8-acbe-11eb-9767-01aa75ed71a1.0019.03/DOC_1 [žiūrėta 2021 m. spalio 5 d.].

The Concept and Application of *Anti Suit Injunction* in Civil Proceedings of European Union Member States and Lithuania

Artur Doržinkevič

(the Lithuanian Court of Appeal)
(Vilnius University)

S u m m a r y

This article analyzes the concept, origins and application of anti suit injunction. An anti suit injunction is a court order enjoining that party from commencing or continuing a civil proceeding in a foreign country.

In this article, the author focuses on the concept of anti suit injunction and its application in the European Union. There are situations where the Member States of the European Union have to deal with the specific instruments of the common law tradition, one of which is anti suit injunction.

Although the Court of Justice of the European Union prohibits the application of anti suit injunction under EU law, the case law of civil law systems (Germany and France) shows that it is possible to apply anti suit injunction. Thus, following United Kingdom's withdrawal from the European Union, the application of the anti suit injunction is likely to be encountered more often.

The author argues that the case law of Germany and France provides an opportunity to apply anti suit injunction under Lithuanian law. The mere fact that Lithuanian law does not regulate an application of anti suit injunction does not mean that Lithuanian courts cannot issue rulings which, by their nature, correspond to the purpose of anti suit injunction.

***Anti suit injunction* samprata ir taikymas Europos Sąjungos valstybių narių ir Lietuvos civiliniame procese**

Artur Doržinkevič

(Lietuvos apeliacinis teismas)

(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Straipsnyje analizuojama *anti suit injunction* samprata, ištakos ir taikymas. *Anti suit injunction* yra teismo įpareigojimas, draudžiantis šaliai pradėti ar tęsti civilinę bylą kitos valstybės teisme.

Šiame straipsnyje autorius atkreipia dėmesį į *anti suit injunction* taikymą Europos Sąjungos valstybėse narėse ir Lietuvos civiliniame procese. Susiklostę situacijų, kai Europos Sąjungos valstybėms narėms tenka susidurti su bendrosios teisės tradicijos valstybių specifiniais institutais, o vienas iš jų – *anti suit injunction*.

Nors Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra išaiškinęs, kad pagal Europos Sąjungos teisę draudžiama taikyti *anti suit injunction*, kontinentinės teisės tradicijos valstybių (Vokietijos ir Prancūzijos) teismų praktika rodo, kad *anti suit injunction* gali būti taikomas tuo atveju, kai byloje nėra taikoma Europos Sąjungos teisė. Todėl po Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos teismai gali susidurti su *anti suit injunction* taikymu.

Autorius teigia, kad Vokietijos ir Prancūzijos teismų praktikos pavyzdžiai gali būti naudojami siekiant pritaikyti *anti suit injunction* pagal Lietuvos teisę. Vien tai, kad Lietuvos įstatymai nenumato *anti suit injunction* taikymo galimybes, nereiškia, kad Lietuvos teismai negali priimti nutarčių, kurios savo pobūdžiu atitinka *anti suit injunction* institutą.

Artur Doržinkevič yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto absolventas, Lietuvos apeliacinio teismo Teismų praktikos skyriaus konsultantas. Svarbiausi moksliniai interesai ir tyrimų sritys – civilinis procesas, civilinė teisė ir tarptautinė privatinė teisė.

Artur Doržinkevič is a graduate of the Faculty of Law of Vilnius University and a consultant of the Case Law Division of the Lithuanian Court of Appeal. His most important scientific interests and research areas include civil procedure, civil law, and private international law.